

після закінчення філософського факультету і дає змогу працювати в різних галузях суспільного життя.

У підсумку слід зазначити, що філософська освіта зближує студентство з сучасним життям, навчає його різним методам розв'язання проблемних задач, їх аналізу та творчого підходу до обґрунтування своєї позиції у житті, гідного морального поведіння та мудрого керування іншими, критичного сприйняття дійсності та терпимого ставлення до недоліків світу. Філософія, будучи фундаментальною наукою, формує не лише певне сприйняття світу, але й загальносвітові та індивідуальні цінності людини. Відкриття які здійснюються у філософії носять міждисциплінарний характер і містять у собі як постановку проблеми так і способи її вирішення, що є певним зразком для всіх інших наук. «Кінцевою метою» сучасної філософської освіти є формування носія інноваційної культури, який зможе знайти вихід із кризового становища гуманітарного розвитку України. Тому саме система принципів нової моделі сучасної філософської освіти починає відігравати визначальну роль у розв'язанні головних соціально-гуманітарних та освітніх суперечностей, адже саме філософські дисципліни зумовлюють формування в українського студентства відчуття того, що воно є духовним спадкоємцем величної світоглядної традиції та цінностей, початки яких можна знайти ще у стародавній Греції і які визначають характер сучасної європейської цивілізації (до якої, безумовно, входить і українська нація).

Література:

1. Иванова Е.О. Тенденции развития современного образования в условиях информационного общества / Е.О. Иванова // Ярославский педагогический вестник. – 2011. – №2. – Том II. – С. 12-16.
2. Потюк Ірина. Комунікативна компетенція як невід'ємна складова навчально-виховного процесу / І. Потюк // Молодь і ринок : щоміс. наук.-пед. журн. / Дрогобиц. держ. пед. ун-т ім. Івана Франка. – Дрогобиц: Дрогобиц. держ. пед. ун-т ім. Івана Франка, 2002. - С.128-132.
3. Разуваева Т.А. Компетентностная модель образования: краткий анализ ключевых понятий и проблем реализации / Т.А. Разуваева // Известия ПгПу им. В.Г. Белинского. – 2012. №28. – С. 986-989.

THE HUMAN SCIENCES AS A MEANS TO CHANGE THE MENTALITY OF THE NATION

Irina Utyuzh

Doctor of Philosophy

Professor

of Zaporozhye National Medical University

Ukraine, Zaporozhye

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ, ЯК ЗАПОРУКА ЗМІНИ МЕНТАЛІТЕТУ НАЦІЇ

Утюж Ірина Геннадіївна

Зав. кафедрою суспільних дисциплін

Запорізького державного медичного університету

доктор філософських наук, професор

Гуманітарні науки в освіті є сьогодні для розвитку людини і суспільства «методологічним регулятивом», запорукою зміни менталітету нації, критерієм простоти, краси, передбачення сучасного світу.

Які гіпотези існування, онтологічні постулати, моделі соціальної реальності прийняти, залежить від масштабу особистості, її професійної кваліфікації, відчуття життя, пошукової стратегії та інтуїції. Саме такого професіонала, особистість — як вищу соціальну цінність — повинен готувати сучасний університет, сучасна освіта — фундаментом якої і повинні стати соціогуманітарні дисципліни. «Ідеальну» модель університету та його роль у суспільстві прописав ще М. Шелер у своїй роботі «Соціологія знання». Він зазначив, що освітні проблеми носять фундаментальний характер в умовах змінюваної та оновлюваної цивілізації. При чому освіти не такої, що лише забезпечує знаннями, масивом даних про об'єктивну дійсність, а тієї, що творить людину як особистість [1].

Е. Гідденс зазначав, що «соціальні практики постійно досліджуються і реформуються в світлі знову поступаючої інформації про ці практики, змінюючись в результаті цього в самих основах. Характерною рисою сучасності є неприйняття нового саме через новизну» (від себе додаю — в силу стійких констант ментальних кодів нації, які дуже повільно змінюються) [2].

Вважаючи, що людський світогляд виступає як онтологічний чинник, який спрямовує буття людини у світі, процес освоєння культурної історії людиною, за переконанням Гегеля, є шляхом освіти. У ході історичної еволюції освіта постала як технологічно ефективна сфера, спроможна розвивати знання, уміння, поведінкові та світоглядні якості людини, її ментально-особистісні характеристики, виступаючи менталітето-утворюючим і менталітето-перетворюючим агентом середовища, здатним технологізувати й активізувати процес керування індивідуальною й суспільною ментальністю.

Сучасне знання виробляється на засадах менталітету, сучасний менталітет формується на підґрунті ідеологем реальності, тому варто проаналізувати цей феномен у нашому дослідженні.

Соціолог й історик С. Б. Переслегін розглядає «менталітет» і «ментальність» як синоніми. На його думку, менталітет — це система цінностей особистості і характерний для неї набір цілей. Особливості менталітету людини найбільш яскраво проявляються в стресових ситуаціях, коли виникає «конфлікт цілей». Теоретично менталітет можна змінити. Але формування менталітету триває близько 12 років (з 3-х до 14-16 років), тому, на думку С.Б. Переслегіна, через зниження з роками здатності мозку до навчання, знадобиться близько 100 років. Таким чином, для дорослої людини тип ментальності можна вважати статичною характеристикою [3].

Як впливає з тлумачення, у поняття «менталітет» включається, насамперед, соціально-психологічне ядро самосвідомості, що дозволяє сприймати соціальну дійсність, оцінювати її та діяти в ній відповідно до певних ustalених норм і зразків поведінки. Менталітет характеризує глибинні, критеріальні підстави особистісних і суспільних відносин для різних боків життя, діяльності, поведінки. Як зазначається в роботі Іванкіної Л.І., сучасна філософія розглядає це поняття як людське начало культурно-історичних макромас, «психічне оснащення» будь-якої соціальної спільності, яка певним чином реагує на соціальне середовище й на самих себе.

Ментальне «оснащення» закладається в процесі соціалізації людини (виховання й навчання), відображає як усвідомлювані раціональні установки, уявлення й мотиви, так і неусвідомлювані механізми, архетипічні структури колективного несвідомого в його соціальних формах (стереотипи, міфологеми, нормативні уявлення). Менталітет, входячи в структуру повсякденності, відображає особливості життя людей, що належать до однієї епохи й одного суспільства. Наступні покоління успадковують від попередніх розумові звички, установки, ціннісні орієнтації, стереотипи соціального сприйняття. У цій ролі менталітет виконує функцію організуючого начала, що сприяє культурно-історичній спадкоємності, має інерцію, чинить опір змінам, темпи яких не збігаються з матеріальними процесами (як вважали древні, найнепрístupніша фортеця — це людський мозок) [4].

Сучасна, масова людина намагається жити свідомо, мотивує свої вчинки (не лише пропускає через свідомість, але й певним чином виправдовує). Завдяки свідомості вона організує своє життя в часі (співвідносить сучасне з минулим і майбутнім), в просторі (бере до уваги співвідношення «ближче - даліше»), враховує в своїй діяльності причинні зв'язки, тощо. Відповідно до цього підходу, культурне середовище може бути представлене як безліч перетворень оточення, створене людством у ході свого історичного розвитку. Як зазначає філософ Іванкіна Л., ці трансформації існують у вигляді артефактів. Виділяють три рівні ієрархії артефактів. До артефактів першого рівня, або первинних артефактів, відносяться ті, які безпосередньо використовуються у виробництві. До другого рівня, або вторинних артефактів, належать репрезентації первинних артефактів і способи дії за їх використанням. Сюди відносяться стандартні способи досягнення чого-небудь, різні види культурних схем, моделей, тощо. Вторинні артефакти відіграють центральну роль у консервації й передачі форм дії. До третього рівня належать артефакти (третинні), які можуть складати відносно автономний світ, у якому правила, угоди, результати не є безпосередньо практичними, це уявлювані можливі світи. Саме вони виступають умовою для можливих змін практичної діяльності, формуючи систему смислів, переваг, оцінок, думок, змінюючи наявну реальність. Фундаментальною характеристикою людського мислення є включення артефактів як інтегрального елемента в дії людини. Ця властивість приводить до розвитку здатності контролювати самого себе ззовні [4].

Сучасність сьогодення презентує дві моделі існування: глобальну та інформаційну, тому аналітику сьогодення ми розуміємо з позицій інформаційного підходу як історичного процесу відбитого різноманіття. Саме цикл філософських, соціогуманітарних дисциплін дозволяє людині розібратись з інформацією, що безпосередньо вказує, як реагувати людині на імпульси зовнішнього середовища та як діяти. Ціннісне ставлення є динамічним, може трансформуватися й змінювати систему пріоритетів протягом життя індивідів. Соціальний світ постає при цьому не як конфронтаційний людині, а як сконструйований нею. Індикаторами цивілізаційного фазового переходу, процесу зміни ряду опорних ідеологем, закономірностей, що зумовлюють характер розвитку цивілізації, є:

- ситуація постмодерну як здійснена деконструкція ціннісного базису цивілізації;

- становлення нової структури гуманітарного й природничого знання на основі повернення суб'єкта, який пізнає, від власного знання до незнання;

- практично повне зникнення тимчасового інтервалу між винаходом і його масовим використанням.

Пізнавальна діяльність, яка вимагається від людини в нинішніх умовах, полягає в опануванні нових механізмів пізнання, адекватних сучасним реаліям. Від точності їхнього освоєння залежить міра співвіднесення сконструйованого образу світу й реального світу. Серед таких механізмів можна виокремити:

- перехід від довіри (найчастіше — віри) у правильність рішень, прийнятих іншими, до вимоги їх усебічної аргументованості, що припускає допущення інакомислення;

- відмова від двополюсної (чорно-білої) картини світу на користь сприйняття відтінків, суперечностей, невідповідностей, нюансів у всіляких соціальних явищах, навичок більшої когнітивної складності;

- прийняття ідеї можливого плюралізму не тільки думок, але й рішень, відмова від абсолютизації тези про можливість єдино правильного рішення, отже, підвищення власної відповідальності за зроблений вибір.

Як бачимо, єдиного стандарту не склалося, та й навряд чи складеться, адже в умовах сучасного концептуального плюралізму в гуманітаристиці, орієнтація відбувається тільки на поліваріантність дослідницьких перспектив, і тому потрібні нові форми пізнання та створення сучасних ідеологем.

Література:

1. Шелер М. Проблемы социологии знания / М. Шелер. – М.: Институт общегуманитарных исследований, 2011. – 320 с.
2. Гидденс Э. Последствия современности. Пер. с англ. П.К. Ольховикова; Д.А. Кибальчача, вступ. статья Т.А. Дмитриева, М.: Издательская и консалтиновая группа «Праксис», 2011. – 352 с.
3. Переслегин С.Б. Понятие менталитета / С.Б. Переслегин // Режим доступа: www.igstab.com/materials/Pereslegin/Per_Mental1.htm.
4. Иванкина Л.И. Современная цивилизационная парадигма транзитивной потенциальности образования. / Л.И. Иванкина // Режим доступа: <file:///D:/Documents/ivankinali.pdf>